

vari, polgári és katonai mellóságok szervezete (dignitates palatinae, civiles et militares) lép.

Az állami föhatalom egyik megjelenési formája, amely a fent felsorolt magistratusok nagy részét megilleti: a *iurisdicció*, a törvénykezés. Iurisdicciója van nemcsak a magistratus cum imperionak, hanem olyan hivatalnokoknak is, akik csupán potestással bírnak, azaz az állami föhatalomnak csupán bizonyos megnyilvánulásában játszanak szerepet és éppen ez teszi őket magistratussá.

A törvénykezés lehet büntető, polgári és közigazgatási¹⁶⁾. A büntető törvénykezést a források az imperium külön megjelenési formájaként kezelik (imperium merum, sive gladii potestas¹⁷⁾), s így megkülönböztelendő a törvénykezésnek másik két változatától, melyek közt viszont éles határvonal nem vonható, mert a közigazgatás és bíraskodás, az állam föhatalmának e két megjelenési alakja közl a hátlarak a római alkotmányban még elmosódották.

Közönséges római szóhasználat szerint a iurisdiction általában polgári törvénykezést értettek.

A polgári jogszolgáltatást Rómában a legfelsőbb magistratusok, így a királyság idején a rex, majd a közlársaság korában a consulok, utóbb a praetorok, decemvirek, tribunus militum consulari potestatis, valamint az aedilis és utóbb a dictator, a császárkorban maga a princeps, mint a közlársasági császárság legfőbb hivatalnok, továbbá a különleges hatáskörrel felruházott praetorok (pr. fideicommissarii, aerrarii, tutelaris stb.), közrendészeti ügyekben a praefectus urbi, életmezési perekben a praefectus annonae gyakorolták.

Az itáliai városokban (municipia, coloniae) a községi szervezetet adó törvény által kijelölt községi magistratus (dictator, praetor, aedilis) végzi, míg a provinciákban a helytartó kezében (praeses, praefectus provinciae, proconsul, proprator) „egyesül az annyi felé osztott magasabb joghatóság¹⁸⁾”, Rómában az aedilisekhez tartozó közrendészeti hatáskört pedig a provinciában a quaestorok töltik be. A felsorolt iurisdicciót gyakorló hivatalnokok közül a rex levélenysége csak körvonalaiban ismeretes, s a kezdetleges viszonyokat figyelembevételre kevésbé fontos; a consuloknak a polgári jogszolgáltatás terén kifejtett tevékenysége csupán a közlársaság első idejében, a praetura megalkotásáig jelentős; a tribunus militum ilyen irányú működése nem gyakorlati, a dictator és a decemvirek csupán alkalmi magistralusok, s így szerepük e téren kicsi, míg az aediliseknél a iurisdictionalis hatáskör terjedelme csekély. A császári hivatalnokok ezirányú működése is csak bizonyos körre van korlátozva, az itáliai városok magistratusának ez a tevékenysége pedig csupán helyi jellegű.

¹⁶⁾ Wenger: 28. 1.

¹⁷⁾ Dig. 2. 1. 3.

¹⁸⁾ Borsáky: Perjog. 12. 1.

Pólay E., A praetor nevege

a római magister
fen közelemben juttatva
1944. 11-17. p.

Ezzel szemben a praetor az, akiben e hivatal megalkotása óta a római nép nemcsak a polgári jogszolgáltatás egyszerű közegét, hanem annak legfőbb irányítóját, a hivatal vezetőjét, a polgári bíróságok urát (~~felügyelőjét~~) látta, akinek szava nemcsak a jogalkalmazásban, hanem a jogalkotásban, jogképzésben is döntő jelentőségű, s ő az államnak az a főhivatalnok, akinek működése a magánjog fejlesztésében megkülönböztetett fontosságú.

b) A „praetor” szó eredete.

A királyság megszűnése után a király imperium militariae a hadvezéri tiszttel betöltött magistratura szállt. Ez a magistratus a hadvezér, a hadsereg előjárója, a praetor, praetor volt¹⁹⁾, Varro szerint²⁰⁾: „praetor dictus, qui praefret iure et exercitu”.

A praetor szó eredeti jelentése, amennyiben előjárót jelent, elinté nem szolgálhatott a praetor tulajdonképpeni hatáskörének, a jogszolgáltatásnak megjelölésére, a praetor névvel megjelölt magistratus u. i. sokkal inkább hadvezér, mint bíró volt. Utal erre a praetorium = fővezéri sátor, praetoria cohors = fővezéri kíséret, praetoria navis = admirális hajó kifejezés.

Cicero szerint²¹⁾ praetornak eredetileg a consulokat nevezték, s ez a kifejezés már akkor általánosan használt volt, midőn a praetura még meg sem alapított. A consulok a praetura felállítása előtt gyakorlatilag is osztatlan imperiummal rendelkeztek, s ehhez képest őket, hol indexnek, hol pedig praetornak nevezik, a szerint, hogy az imperiumból folyó jogokat békében, vagy háborúban, mint bírák, avagy mint hadvezérek gyakorolták.

A praetura felállításakor a consulok még a praetores maiores címet viselik, s collegáik, a két praetor velük szemben praetores minore²²⁾, mely kifejezések a két magistraturát megillető imperium azonosságára, s egyben a köztük levő rangbeli különbségre utalnak. Később azonban a consulok a praetori cím használatáról lemondtak, úgyhogy ez a cím utóbb már kizárólag a praetura viselőit illette meg²³⁾.

c) A praetura történetének vázlatja.

I. A királyi imperium örökösei a közlársasági magistratusok, akik közül imperiummal — a rendkívüli magistratusoktól eltekintve — csupán a két consul rendelkezett. Róma területének növekedése

¹⁹⁾ Cicero: de leg. 3. 3. 8.

²⁰⁾ Varro de l. l. — 5. 80.

²¹⁾ Cic. u. ott: „Regio imperio duo sunt ique praesendo, iudicando, consultantando”

²²⁾ Festus: p. 161. és Polybios: 3. 106. 6.

²³⁾ Mommsen: II. k. 179. 1.

azonban hivatali teendőik szaporodását vonia maga után, s ehhez képest feladataik ellátásában segítő társra volt szükségük.

A Kr. e. 367. évben kelt *Lex Licinia Sextia* a consulo collegiumát egy harmadik tag felvételével bővítette²⁴). Bár a collegiumnak ez az új tagja, éppúgy mint a consulo, azokkal azonos imperiummal rendelkező magistratus maior volt, mégis hatáskörének a későbbiekben kiteljesendő kisebb terjedelme folytán, azok alacsonyabb rangú társa: *collega minor*-a lett. Ez az új főmagistratus a *praetor*²⁵).

Az a körülmény, hogy ez a magistratus a consulohoz viszonyítva alacsonyabb rangú, nem jelentette azt, hogy imperiuma csak az állami főhatalom bizonyos szűkkörű megnyilvánulására terjedt ki, hiszen akkor a ráruházott hatalom nem imperium, tehát hatalom, hanem csupán potestas lett volna. Az imperium u. i. csak egyféle lehet, s ehhez képest a praetor imperiuma azonos a consulokéval, gyakorlatilag azonban az állami főhatalomban való részvétel meg van kötve osztva. A praetor az imperiumot rendszerint csak a városi polgári iurisdíció formájában gyakorolta (imperium domi)²⁶). Az imperium eredeti fogalmánál fogva a katonai főhatalom is megillette a praetort (imperium militiae), minthogy azonban azt ténylegesen a consulo gyakorlatiakk, a főhatalomnak ez a megnyilvánulása a praetor szempontjából nyugvó állapotban volt²⁷).

Azokban hogy a praetort megillető állami főhatalom a consulokéval azonos, igazolja az, miszerint a praetor a consulo távollétében a városban (Liv. 26. 9.), a senatusban (Liv. 8. 2., — 10.45—22.55), a népgyűlésen (Liv. 22.23—25.27) eljárhattak, valamint az utóbbiak akadályoztatása esetén azokat minden működésükben eredeti hatalmuknál fogva, saját jogukon helyettesíthették. A hatalomnak a consulo és a praetor közötti ez a megosztása tehát gyakorlati jelentőségű. Az egyenlő hatalom ellenére is azonban a praetor a consuli collegiumnak a consulohoz viszonyítva alacsonyabbrangú tagja volt, mert azoknak engedelmességgel tartozott²⁸), amit igazol a consuloznak vele szemben gyakorolható veto joga (intercessio).

A consuli collegiumhoz való tartozás külsőleg abban nyilvánult meg, hogy a szigorúan sollennis ünnepeles kelezésnél a két consuli neve mellett szerepel a praetore, választás alkalmával mint a consu-

²⁴) Liv.: 7. 11., „College consules atque isdem auspiciis creatus.”

²⁵) Az első praetor *Livius* szerint (7. 1.) a Kr. e. 366-ban *megrálgasztott* *Sp. Furius Camillus*.

²⁶) Liv.: 6. 42., „Concessum . . . a plebi nobilitati de praetore uno, qui ius in urbe diceret.”

²⁷) Dig.: 1. 2. 2. 27., „Cum consules evocarentur bellis finitimus neque esset, qui in urbe ius reddere possit, factum est, ut praetor quoque crearetur, qui urbanus appellatus est, quoque in urbe ius redderet.” (Pomp.) — Schwartz *Geschäft* szerint (7. 1.) a praetura felállítására az adott okot, hogy a már a plebeusok részére is nyilvánvaló consulatustól elvonják a polgári törvénykezési jogát a patriciusok és e hatáskört egy patriciusi magistratúra (praetor) ruházzák.

²⁸) Walker: 136. 1.

lok collegája jelöltek meg, eredetileg a consulokkal egy napon választják, s jogosult a consuli cím használatára is²⁹).

A praetorok azonban csak a consulo collegái voltak, de nem egymáséi is, ugyanis minden praetort, bár az imperiumot elvileg bármely megnyilvánulásában gyakorolhatta, a főhatalomtól gyakorlati célú megosztása következtében annak csak bizonyos irányú érvényesítésében vett részt, s így a consulokkal ellentétben a római alkotmányjog nem ismer két, gyakorlatilag egyforma hatáskörű praetort, s ez a körülmény köztük a collegialitás elvét kizárja³⁰).

Az első praetor (urbanus) a főhatalom ilyen gyakorlati megosztottsága folytán tulajdonképpen városi bíró volt, aki polgári ügyekben járt el. Bár a város területéhez kötve volt, ami abban nyilvánult meg, hogy Rómából 10 napnál hosszabb időre el nem távozhatott³¹), nem volt kifejezetten városi tisztviselőnek tekinthető, amennyiben illetékeségi területe a város határain túl is terjedt³²). A praetor *urbanus* legfőbb felelőssége a iurisdictionnak a római polgárok vitás magánjogi ügyekben való gyakorlása (ius dicere inter cives Romanos), majd utóbb bizonyos sacralis természetű magistratusi feladatok elvégzése utaltatott hatáskörébe³³). Midőn a praetorok száma növekszik, köztük a praetor *urbanus* tessz szert a legnagyobb tekintélyre, egyrészt hivatalának régisége folytán, másrészt mivel ő a római polgárság vitás magánjogi ügyeinek legfőbb bírója.

Az állami terület növekedése folytán mind több és több olyan idegen elem került Róma fennhatósága alá, illetve a megélénkülő gazdasági élet forgalma mind több olyan idegent csábított Rómába, akik római polgárijoggal nem rendelkeztek. Minthogy pedig a praetor urbanus hatásköre gyakorlatilag csupán a római polgárok közti magánjogi iurisdictionra terjedt ki, új magistraturát kellett felállítani, melynek hatáskörébe az említett idegenek, a peregrinussok vitás magánjogi ügyekben gyakorolandó iurisdíció tartozik. Ez új hivatal létesítése Kr. e. 247-re esik. Az új magistratus az előbbihez hasonlóan, imperiummal felruházott praetor *peregrinus*, „qui inter peregrinos ius dicit³⁴”. Ez a praetor is, éppúgy mint a praetor urbanus, városi illetőségű³⁵), csupán nem volt collegájához hasonlóan a város területéhez kötve.

²⁹) Karlowa: I. k. 218. 1. — Mommsen: II. k. 177. 1. — Liv.: 10. 22. 8.

³⁰) Mommsen: II. k. 189. 1.

³¹) Cic. Phil.: 2. 13. 31., „Cum M. Brutus referenda legibus est solutus si ab urbe plus quam decem dies arisesset” Ha ugyanis a praetor urbanus tíz napnál tovább kényszerült volna a városból távol lenni, úgy helyette delegátus járt el.

³²) Karlowa: I. k. 134. 1.

³³) Liv.: 25. 12. 10. A hűdi Apollinaves, gladiátor játékok megrendezése. — Cic. pro Murena: 18. — Liv.: 24. 9. 5.

³⁴) Liv.: ep. 19., „Duo praetores tunc primum creati sunt.” — Dig.: 1. 2. 2. 28., „Post aliquot deinde annos non sufficiente eo praetore, quod multa in urbe etiam peregrinorum in civitate venire, creatus est alius praetor, qui peregrinus appellatus est ab eo, quod plerumque inter peregrinos ius dicebat.” (Pomp.)

³⁵) Mommsen: II. k. 179. 1.

Időközben a birodalom győzelmes hadjáratok eredményeképpen új területekkel gyarapodk. Carthago hatalmának megőrzésével felszabadul *Sicilia* és *Sardinia* a pün uralom alól, s e tartományok közgazgatásának megszervezése és politikai berendezése eredményeképpen Kr. e. 227-ben új két praetori állás létesült a két tartomány részére, majd *Hispania* és *Gallia Narbonensis* meghódítása a praetorok számának újból kettővel való emelésére vezet, Kr. e. 197-ben³⁶⁾. A praetorok száma ezertől tehát összesen *huitra* emelkedik s e szám *Sulla* diktatúrájáig változatlan is marad.

II. A *Sulla* előtti kor hat praetúrájának hatásköre tehát vagy a iurisdicziót (praetor urbanus és peregrinus bíraskodása), vagy pedig a tartományi kormányzatot (siciliani, sardiniani, hispaniai és galliai helytartóságok) ölelte fel. A *Sulla diktatúráját* megelőző időben azonban megtalálhatók a *questiones perpetuae* elnevezésű, nagy taglétszámú, főbenjáró büntügyekben eljáró társas büntetőbíróóságok³⁷⁾, s ez a körülmény szükségszerűen tette a praetorok egy részének, mint a bíraskodással foglalkozó főmagisztrátusoknak e bíróságoknál való alkalmazását. Erre figyelmeztet *Sulla* a praetorok eddigi hatáskörét és illetékességét új alapokon szabályozta.

Eddig ugyanis a megválasztott praetor hatásköréről egy-egy esztendőre sorolták ki a cívről, vagy peregrin iurisdiczió gyakorlását, avagy valamely tartományi kormányzását; a *lex Cornelia de provinciis ordinandis*³⁸⁾ szerint (Kr. e. 81.) azonban a sorolás már nem egy, hanem két hatáskörre történtek. Az első sorolás alkalmával a iurisdiczió gyakorlati, vagy bizonyos különleges hatáskört, így a *questio perpetua* elnöki tiszttségét egy évre, majd a második sorolás alkalmával a tartományi kormányzóságot a következő évre, sorolták ki. Az így az első hivatali éve után a provinciába menő praetor már nem igazán, hanem promagistrátus, *propraetor*, *proconsul*. Ezzel *Sulla* a provinciát *közizagydásk* elvette a praetoroktól és azt promagistrátusokra ruházta.

Az első *questio* *perpetua*, melyet a *lex Calpurnia* létesített, a magisztrátusok zsarolásának kivizsgálására és megőrlésére küldetet ki, s elnöke először a praetor urbanus volt. Mintán azonban *Sulla* több nagyobb súlyú bűncselekmény elbírálását is e bíróságok ha áskörébe utalta (gyilkosság, méregkeverés, harnistás, stb.)³⁹⁾, azok számát emelni kellett, s e körülmény a praetorok számának szaporítását von maga után, amennyiben *Sulla* *hetedik*, majd *nyolcadik* praetúrát szervezett.

A iurisdiczió, illetve a büntető bíróságok elnöki tisztének ellátásával elelt első hivatali év után a praetor a részére kisorsolt provin-

³⁶⁾ Liv.: 40. 44. 2. — Dig. 1. 2. 2. 32. „Capra deinde Sardinia mox Sicilia, item Hispania deinde Narbonensis Provincia, tandem praetores quod provinciae . . . creati sunt.”

³⁷⁾ Az első ilyen bíróság Kr. e. 149-ben létesült.

³⁸⁾ *Karlowa*: I. k. 220. l.

³⁹⁾ Dig.: 1. 2. 2. 32. „Deinde Cornelius Sulla, *questiones publicas constituit*, veluti de falso, de parricidio, de sicariis et praetores quatuor adiecit.”

ciába került helytartóként (*propraetor*, *proconsul*, praeses provinciae). E rendszernek anyagi rugója az volt, hogy a praetura állami ellenszolgálatással nem járó tiszttség lévén, a praetor a hivatalával felmerülő költségeket maga tartoztatta viselni, ami — figyelembe véve a reprezentációval és játékok rendezésével járó hatalmas kiadásokat — nagy anyagi megterhelést jelentett a praetornak, s így méltányosnak látszott, hogy az állam az egy esztendő tartamú ingyen ellátott szolgálatot azzal viszonzta, hogy a provinciába való küldéssel módot nyújtott a promagistrátusoknak (*propraetor*, *proconsul*) a meggazdagodásra, de legalább is anyagi helyzetük megőrzésére.

A provinciái kormányzóként működő *propraetor* (*proconsul*) a maga személyében egyesítette a Rómában megszokott magisztrátusok hatalmát⁴⁰⁾. Ő a provincia helytartója, ő rendelkezik a karhatalommal, melynek érdekében a senatus legalább egy legiót boosát rendelkezésére⁴¹⁾, gyakorolja a legfőbb katonai és polgári közigazgatást és a bűnelő igazságszolgáltatást a Rómában megszokott keretek között⁴²⁾, valamint a Rómában gyakorlatilag kétfelé osztott magánjogi iurisdicziót (civil és peregrin jogszolgáltatás) a jogszolgáltatással foglalkozó két római praetort megillető hatáskörrel, miert is *közvetlenül a tartományi, közvetve pedig az általános római magánjog fejlesztésében maga is terekeny részt vesz*.

A *Sulla* diktatúrája alatt végrehajtott alkormányreform után a köztársaság korában a praetura történetében csupán még egy változás áll be, amennyiben *Julius Caesar* a praetorok számát Kr. e. 45. évben *tizenkettőre* emeli⁴³⁾.

III. A praetura igazi köztársasági magisztrátus, s ehhez képest valódi jelentősége a köztársaság, illetőleg a köztársasági császárság idejére esik.

A császárság első évtizedeiben a praetorok hatalma még csorbítottan, a folyton növekvő császári hatalom azonban jelentőségteljesen, köztársaság hátterébe szorítja, míg a praetorkat megillető hatalomnak a császárra való átszállása következtében ez a tiszttség is lassan pusztulni kezd.

A praetorok jelentőségének e fokozatos csökkentése elsősorban annak következménye, hogy a magánjogi jogszolgáltatással foglalkozó két római praetor jogköre a császár iurisdiczióvalis hatáskörével szemben mindjobbban korlátozódik, s utóbb már csak névlegessé lesz, a többi praetorok pedig kisleltetésű és szűk körű *speciális hatáskörök* nyerne (kincstári ügyek intézése, játékok rendezése stb.).

Augustus császár a praetorok számát *tizenhátra* emeli, majd

⁴⁰⁾ Dig.: 1. 16. 7. 2. „Plurimum autem iurisdictionem proconsul (propraetor) habet.” — Dig. 1. 18. 10. 11. „De omnibus causis de quibus vel praefectus urbi vel pr. praetorio itaque consules et praetores oetrique Romae cognoscunt . . . praesidem provinciarum est nobis.”

⁴¹⁾ *Walter*: 173. l.

⁴²⁾ *Bozóky*: *Praet. jog.* 14. l.

⁴³⁾ Dig. 1. 2. 2. 32. „Deinde C. I. Caesar duos praetores constituit. Ita duodecim praetores . . . et praetores quatuor adiecit.”

Claudius (Kr. u. 41.) a *hitzománji perek* vitélere két új praetori állást szervez (praetores fideicommissarii). **Titus** császár Kr. u. 91-ben a két praetura közül egyet elörl, s helyette *Nerva* a *kinestár és maginások között felmerült peres ügyek* intézésére új praeturt szervez (praetor fiscalis), s így a praetorok száma *tizennyolcra* emelkedik⁴⁴⁾.

Marcus Aurelius a *gyámisági ügyek* vitélere külön praetori állást szervezett (praetor tutelaris) a városi dioecisre, valamint **Fusciana** és **Campaniara** is kiterjedő illetékességéig⁴⁵⁾.

A praetorok számának szaporítása nélkül külön praetorra bízzák utóbb az *örökösödési ügyek* felügyeletét, valamint a *centumvirális bíróságok* vezetését (praetor hastarius), továbbá a *szabadságperek* vitéletét (praetor de liberibus causis)⁴⁶⁾.

A közvársasági korban szerepel játszó legtekintélyesebb és levékénysegenél fogva a római jogfejlődésre legnagyobb befolyást gyakorló két magánjogi iurisditionális hatáskörű praetor nevével a **Diocletian** előtti császárkorban még találkozunk ugyan, azonban **Caracalla** császár Kr. u. 212. évben kelt fontos *constitutioja*, a *lex Antoniniana*, mely a római polgárjogot az egész birodalomra kiterjeszti, a nevezett két praetor közötti különbséget természetesen megszünteti, ennek azonban különösebb jelentősége e korban már nincs, hisz e praetorokban különösebb fejlődésre gyakorolt befolyása akkor már említésre is alig érdemes.

A fentebb felsorolt praeturák utóbb a birodalom keleti felében is felállították, a nyugati birodalomban azonban **Constantin** után csak a szabadság és gyámügyekben járnak el a praetorok⁴⁷⁾.

IV. A **Diocletian** utáni császárkorban a praetura a többi közvársasági magistratússal együtt véglegesen elűnik, s helyüket az új császári hivatalnokrendszer: az udvari, polgári és katonai méltóságok kara (l. „A magistratus” c. fejezet) foglalja el, úgyhogy e korban a praetori hivatal és hatalom jelentősége már csupán jogörténelmi.

⁴⁴⁾ Dig.: I. 2. 2. 32. „Divus deinde Augustus sedecim praetores constituit. Post deinde divus Claudius duos praetores adiecit, qui de fideicommissis ius dicerent ex quibus unum divus Titus detraxit et adiecit divus Nerva qui inter fidecum et privatos ius dicerent. Ita decem et octo praetores in civitate ius dicuntur.”

⁴⁵⁾ Dig.: 27. 1. 3. és **Andorff**: *Bechtg.* II. k. 13. 1.

⁴⁶⁾ **Karlowa**: I. k. 458. 1. és **Mommesen**: II. k. 199. 1.

⁴⁷⁾ A **Constantin** utáni praeturák (speciálisok) száma eredetileg kettő, majd három praetor **Flavialis**, **Comestartianus**, **Triumphalis**), ezt követik még tíze emelkezik (**Theodosius** **Arcadius**). Időközben egy darabig a praetor triumphalis nem szerepel. Utóbb számuk nyolcra szaporodik (**Augustalis**, **Romanus** és **Laureatus**), későbbius alatt. E praetorok feladata igen szűk körre korlátozódott, csupán egy-egy kisebb jelentőségű funkció végzését utalták hatáskörükbe, mint a nyilvános játékok rendezését, középítkezésekre való felügyeletet, valamint gránatségi, szabadságperes, manumissziók és emancipationalus eljárások vitéletét és azok felügyeletét. Végül a justinianusi kodifikáció (Nov. 13. 14. 18. 80) által említett praetor plebis **Constantin** utáni rendkötő utomozó közege és rendbírája volt. — **Karlowa**: I. k. 528. és 529. 1. — A **Comestartin** utáni kor egyedülálló két praeturájára utalnak a *Cod.* 5. 33. 1. és a *Novellák* 13. 1. 1. helye.

d) A praetor jogállása.

A) Választás — választhatóság.

I. A praetori hivatal betöltése, mint általában a többi magistratúsoké is, *népválasztás* által történik. A törvényes szabályok szerint a *comitia*n összegyűlt nép itt ruhazza a praetorra az állami főhatalomnak reá eső részét azzal, hogy a jövőben, mint a szuverén *populus Romanus* képviselője, a népkarától nyilvánítsa.

A praetort, épígy mint a consult, a centuriák szerint egybegyűlt polgárság a *comitia centuriata*⁴⁸⁾ választotta, a legrégibb időktől kezdve és ez a választási forma, ha gyakorlatilag több irányban módosult is, elvileg mindvégig megmaradt, ami annak bizonyítéka, hogy a praetori hatalom ősforrása közvetlenül maga a nép.

A praetorok eredetileg a consuloikkal egy napon választattak, midőn azonban a praetorok száma növekedett, a *comitia praetoria* szabály szerint egy nappal követte a *comitia consularis*⁴⁹⁾.

A praetorválasztás vezetése egy, a praetorral azonos, vagy nála magasabb rangú magistratus feladata volt, tehát általában a consule vagy dictatore, esetleg egy másik praetore, vagy consuli hatalommal bíró tribunus milithumé, akik mint ilyenek a választásnál természetesen figyelembe nem jöhettek. A választásvezetés azonban szűkség esetén más, erre a célra kreált hivatalnokokra is lehetett bízva, mint Kr. e. 32-ben illetékes magistratus hiányában a feladatot az egyik praetor vezetése alatt választott duoviri proconsulari potestate látták el⁵⁰⁾.

A praetori hivatalnak választás után való betöltése a *triumviratus* idején ideiglenesen felfüggesztett. A *lex Titia* u. i. biztosította a triumvirak részére a magistratusok kinevezésének jogát⁵¹⁾, s a hatalmon levők egészen **Augustus** császárságáig kinevezés után töltötték be a magistraturákat anélkül, hogy ezirányban a népgyűlést megkérdezték volna.

A *császárkor* kezdetén a hivatalnokok három fajtaját ismerik, éspedig azokat a magistratusokat, akiket a népgyűlés választ (praetor), másodsorban a császár által külön törvények rendelkezései alapján a senatus tagjaiból kinevezettek, végül pedig ugyancsak a császár által minden kötöttség nélkül, rendszerint nem a senatus tagjából kiválasztottakat⁵²⁾.

Augustus császár Kr. e. 26-ban összehívta a népgyűlést magistratusválasztás céljából, s ezzel az első csoportban említhet magistratu-

⁴⁸⁾ *Liv.*: I. 60. 4. „Duo consules comitiis centuriatis B. Publilii creant sent.”

⁴⁹⁾ *Liv.*: 33. 24. 2. — 35. 10. 11. — 42. 8. 5.

⁵⁰⁾ *Dio.*: 46. 45.

⁵¹⁾ *Dio.*: 46. 55. — 47. 19.

⁵²⁾ **Mommesen**: II. k. 860. 1.